АЗӘРБАЈҸАН ДӨВЛӘТ ҺӘКИМЛӘРИ ТӘКМИЛЛӘШДИРМӘ ИНСТИТУТУ АЗӘРБАЈҸАН КОММУНИСТ ПАРТИЈАСЫНЫН ВӘ АЗӘРБАЈҸАНДА СОВЕТ ҺАКИМИЈЈӘТИ ГУРУЛМАСЫНЫН 40 ИЛЛИЈИ ГАРШЫСЫНДА

Профессор **Ә. М. ӘЛИЈЕВ**

Гырх ил бундан әввәл, 1920-ҹи ил апрелин 28-дә Азәрбајҹанын фәһлә вә зәһмәткеш кәндлиләри Коммунист партијасынын рәһбәрлији алтында, бөјүк рус халгынын вә Г. К. Орҹоникидзе, С. М. Киров вә А. И. Микојанын башчылыг етдији гәһрәман Гызыл Ордунун гардашлыг көмәји илә мәнфур буржуа-мүлкәдар, мусават үсул-идарәсини һәмишәлик девирдиләр.

Совет һакимијјәтинин гәләбәси Азәрбајҹан халгыны әбәди оларағ синфи вә милли зүлмдән, бејнәлхалг империализм әсарәти тәһлүкәсиндән азад етди, Азәрбајҹан зәһмәткешләринә, Русијанын бүтүн зәһмәткешләринә олдуғу кими хошбәхт вә фәраһлы һәјат верди.

Азәрбајҹан халгы тарихдә илк дәфә өз талејинин вә тәбиәтин она сәхавәтлә вердији бүтүн зәнкинликләрин ағасы олду.

В. И. Ленин Азәрбајҹан республикасынын Совет сосиалист һөкумәтинә Совет Русијасы адындан көндәрдији телеграмда Азәрбајҹанда Совет һакимијјәтинин гәләбәсини гызғын тәбрик едир вә әмин олдуғуну билдирирди ки, мүстәгил Азәрбајҹан республикасы Совет һөкумәтинин рәһбәрлији алтында, РСФСР илә бирликдә Шәргин мәзлум халгларынын гәддар дүшмәни олан империализмдән өз азадлығыны вә мүстәгиллијини мүдафиә едә биләҹәкдир.

Совет һакимијјәтинин гәләбәсиндән сонра Азәрбајҹан халгынын гаршысында јени, сосиалист һәјатыны мүвәффәгијјәтлә гурмаг үчүн кениш имканлар ачылды.

Коммунист партијасынын вә Совет һөкумәтинин күндәлик гајғысы нәтиҹәсиндә Азәрбајҹан олдугҹа дәјишмиш вә танынмаз олмушдур. Кечмишдә чар Русијасынын керидә галмыш бир уҹгары олан Азәрбајҹан Совет һакимијјәти илләри әрзиндә јүксәк инкишафлы сәнајејә, кәнд тәсәррүфатына вә мәдәнијјәтә малик габагҹыл Совет Сосиалист Республикасына чеврилмишдир.

Азәрбајҹаны Шәргин гапысында нүмунәви Совет республикасына чевирмәк һаггында В. И. Ленинин көстәришләрини һәјата кечирәрәк

Азәрбајҹанын пролетариаты вә зәһмәткеш күтләләри Коммунист партијасынын рәһбәрлији алтында тарихән гыса мүддәт әрзиндә сосиализм гурулушунун бүтүн саһәләриндә гәти мүвәффәгијјәтләрә наил олмушлар.

Илдән-илә республика зәһмәткешләринин сағламлығыны горумаг иши вә тибби хидмәт јахшылашыр.

Азәрбајҹанда Совет һакимијјәти гурулана гәдәр кәнд јерләри сәпкили, гајыдан вә гарын јаталағынын, һабелә тәбии чичәјин мәскәни иди. Күтләви сурәтдә јајылмыш трахомадан минләрлә адам кор олурду. Кәндләрдә ара һәкимләри, дәрвишләр, моллалар вә башгалары хәстәләри дуа, чаду вә саирә илә «мүаличә» едирдиләр.

Ингилабдан әввәл Азәрбајҹан әразисиндә, башлыча олараг шәһәрләрдә ҹәми 1.163 хәстәхана чарпајысы вә 55 амбулатор тибб мүәссисәси вар иди. Инди исә республикада хәстәханаларын, поликлиникаларын, амбулаторијаларын, ушаг сағламлыг мүәссисәләринин, истираһәт мүәссисәләринин вә санаторијаларын кениш шәбәкәси јарадылмыш вә бунлар нәинки мигдарча, һәтта кејфијјәт вә тәчһизат ҹәһәтдән кечмишдәкиләрлә һеч ҹүр мүгајисә едилә билмәз. Мүасир хәстәханалар ихтисаслашдырылмыш тибб мүәссисәси олуб, хәстәләри мүаличә етмәк үчүн ән јени апаратларла тәчһиз едилмишдир.

Јени коммунизм ҹәмијјәти гуранларын сағламлығыны һәким вә орта тибб ишчиләринин 35 минлик ордусу горујур. Һәр мин нәфәрә дүшән һәкимләрин сајы е'тибарилә Азәрбајҹан нәинки Иран вә Түркијәни керидә гојмуш, ејни заманда, бир чох дикәр капиталист өлкәләрини дә өтүб кечмишдир.

Коммунист партијасынын вә Совет һөкумәтинин күндәлик гајғысы, һабелә әһалинин мадди вәзијјәтинин, мәдәни сәвијјәсинин вә кениш сағламлашдырыҹы тәдбирләрин арасы кәсилмәдән јахшылашдырылмасы сајәсиндә хәстәләнмә олдугча азалмыш вә бир сыра күтләви јолухуҹу хәстәликләр тамамилә арадан галдырылмышдыр.

Һазырда Азәрбајҹан јүксәк доғум көстәриҹисинә малик вә өлүмүн сәвијјәси ашағы олан республикадыр.

Коммунист партијасынын мүдрик рәһбәрлији алтында шанлы мүбаризә вә гәләбәләр јолу кечмиш Азәрбајҹан зәһмәткешләри, партијанын XX вә XXI гурултајларынын вә Сов.ИКП МК пленумларынын гәрарлары илә руһланараг, Совет Иттифагынын бүтүн гардаш халглары кими, коммунизм гуруҹулуғу саһәсиндә јени мүвәффәгијјәтләрә наил олмаға чалышырлар.

Азәрбајҹан халгы һәгиги ифтихар һисси илә шанлы мүбаризә јолуну вә партијамызын рәһбәрлији алтында әлдә етдији гәләбәләри нәзәрдән кечирир.

Бүтүн бу наилијјәтләр өлкәмизи Ленин јолу илә коммунизмә доғру апаран Коммунист партијасынын бөјүк тәшкилати вә истигамәтвериҹи фәалијјәти нәтиҹәсиндә әлдә едилмишдир.

Азәрбајҹан Коммунист партијасынын вә Азәрбајҹанда Совет һакимијјәти гурулмасынын 40 иллији Азәрбајҹан Дөвләт Һәкимләри Тәкмилләшдирмә институтунун шанлы 25 иллик јубилеји илә бир вахта тәсадүф едир.

Һәкимләри тәкмилләшдирмә институтунун тәшкили Азәрбајҹан Дөвләт Тибб институтунун бурахдығы чохлу һәким кадрларынын ихтисаслашдырылмасы вә онларын билијинин кәләҹәкдә даһа да тәкмилләшдирилмәси зәрурилијиндән ирәли кәлирди.

Фәалијјәтә башладығы илк дөврдә институтун анҹаг 9 кафедрасы вә онларын нәздиндә 4 курс вар иди. Бундан әлавә институтда санита-

рија, епидемиолокија, ренткенолокија, вәрәм, ғанкөчүрмә, физиотерапи-ја вә һәрби санитарија иши үзрә мүстәгил курслар тәшкил олунмушду.

Һазырда институтун тәркибиндә 19 кафедра вә 2 мүстәгил курс вар-дыр.

Институтда профессор-мүәллим кадрларынын артмасы 1-чи чәдвәл-дә әкс етдирилмишдир.

1-чи чәдвәл

Сыра №№	Илләр	Елмләр доктору, профессор	Елмләр намизә-ди, досент	Ассистент
1	1935—37	6	4	15
2	1938—40	7	4	7
3	1941—45	11	7	29
4	1946—49	13	9	35
5	1950—55	16	38	35
6	1956—60	17	40	36

Чәдвәлдән көрүндүјү кими, елмләр доктору вә профессорларын сајы тәгрибән 3 дәфә, елмләр намизәдләри 10 дәфә вә ассистентләр 2 дәфәдән дә чох артмышдыр.

Бу мүддәт әрзиндә институтда 5 нәфәр тибб елмләри доктору вә 32 нәфәр тибб елмләри намизәди алимлик дәрәчәси алмаг үчүн диссертаси-ја мүдафиә етмишдир.

Бир сыра диссертасијаларда нәзәри вә практик тәбабәт үчүн гиј-мәтли мә'лумат әлдә едилмишдир, о чүмләдән: досент С. Х. Нәзәрлинин докторлуг диссертасијасында чинсијјәт һормонларынын ушаглыг фиб-ромиомаларынын баш вермәсинә, артмасына вә керијә инкишафына тә'сир механизми өјрәнилмишдир; кечмиш аспирант Т. Г. Сәфәрәлије-вин намизәдлик диссертасијасында трахоманын мүхтәлиф мәрһәләлә-ринин мүаличә олунмасынын мејары мүәјјәнләшдирилмишдир; кечмиш аспирант Т. Мирзәјевин намизәдлик диссертасијасында мә'дә хәстәлик-ләри заманы Истису мүаличә сујунун күчлү балнеоложи амилиндән сәмәрәли истифадә едилмәси јоллары көстәрилмишдир; Л. И. Абасгули-јеванын намизәдлик диссертасијасында мүхтәлиф нөв зүлалларла ги-даланманын организм реактивлији көстәричиләринә тә'сиринин гануна-ујғунлуғу мүәјјәнләшдирилмишдир, ассистент Г. А. Тағыјевин намизәд-лик диссертасијасында инфексија уғрамыш, хораларын вә иринли про-сесләрин мүаличәси заманы мүхтәлиф фитонсидләрдән истифадә олун-масына даир тәклифләр көстәрилмишдир.

Институтда динләјичи һәкимләрин сајы илдән-илә артыр.

Әкәр институтун мөвчуд олдуғу биринчи 6 ил әрзиндә бурада ихти-саслашмыш вә тәкмилләшмиш һәкимләрин сајы 832 нәфәрдисә, сон 5 илдә (1956—1960) онларын сајы 4286 нәфәр олмушдур.

Истеһсалатдан ајрылмадан институтда һазырланан һәкимләрин са-јы 2-чи чәдвәлдә көстәрилмишдир.

2-чи чәдвәл

Илләр	1935—37	1938—40	1941—45	1946—50	1951—59	Чәми
Һәкимләрин сајы	266	70	922	127	—	1385

Чәдвәлдән көрүндүјү кими, Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләриндә истеһсалатдан ајрылмадан тәкмилләшмәјә мә'руз олан һәкимләрин мигдары даһа чох олмушдур. Бу да ајдындыр, чүнки Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләриндә һәкимләри ишдән ајырараг ихтисаслашмаја вә тәкмилләшмәјә көндәрмәк сәһијјә органлары үчүн сон дәрәчә чәтин бир мәсәлә иди. Она көрә дә институт һәмин илләрдә әсас ишини һәкимләрин истеһсалатдан ајрылмадан тәкмилләшмәсинә доғру јөнәлтмишди. Мүһарибәдән сонра белә һәкимләрин сајы олдугча азалмышдыр вә мүтәхәссисләр һазырланмасында башлыча метод истеһсалатдан ајрылмагла һәкимләрин тәкмилләшмәси вә ихтисаслашмасы үзрә там кејфијјәтли курслар тәшкил едилмәсиндән ибарәтдир.

Институтун динләјичиләри ичәрисиндә Совет Иттифагынын башга республикаларындан вә вилајәтләриндән кәлән һәкимләрин сајы кетдикчә артыр.

1946-чы илдә динләјичи һәкимләр ичәрисиндә Азәрбајчан ССР-дән 431 нәфәр, башга республика вә вилајәтләрдән исә анчаг 4 нәфәр вар иди; 1959-чу илдә исә Азәрбајчан ССР-дән 620 нәфәр, Түркмәнистан ССР-дән 97 нәфәр, дикәр республикалардан вә вилајәтләрдән 70 нәфәр вар иди.

Институтун фәалијјәтинин илк дөврләриндә јахшы аваданлыгла тәчһиз олунмуш хәстәхана-поликлиника шәбәкәси олан вә јерләрдә мүвәггәти ассистент сифәтилә практик мәшғәләләр апармағы бачаран һазырлыглы мүтәхәссис һәкимләрә малик бөјүк шәһәрләрдә тәшкил едилмиш сәјјар курслар мүәјјән рол ојнамышдыр.

Һәкимләрин истеһсалатдан ајрылмадан ихтисасыны артырмаг үчүн тәшкил едилмиш гыса мүддәтли курслар, семинарлар, онкүнлүкләр вә дикәр нөв мәшғәләләр кадрларын һазырланмасы ишиндә һәмчинин мүсбәт рол ојнамыш вә институтун һәким күтләси илә билаваситә әлагә сахламасы үчүн сәмәрәли васитә олмушдур.

Кафедралар, истәр ихтисаслашдырма вә истәрсә дә тәкмилләшдирмә ишиндә бир гајда олараг тәсдиг олунмуш тәдрис планы вә програмларына әсасланырлар. Јалныз тәк-тәк һалларда бә'зи тибб фәнләринин өлкә патолокијасына аид хүсусијјәтләри илә әлагәдар олараг бир сыра дәјишикликләр едирләр. Әлбәттә, бунларын һамысы, габагчадан институтун методик комиссијасында мүзакирә олунур. Динләјичиләрин әсас диггәти илк нөвбәдә практик вәрдишләрә јијәләнмәјә доғру јөнәлдилир. Бу мәгсәдлә мәшғәләләрин чәдвәли бүтүн кафедраларда ашағыдакы принсипләрә әсасән дүзәлдилир: тәдрис вахтынын $^1/_3$—$^1/_4$ һиссәси нәзәри мәшғәләләрә вә $^2/_3$—$^3/_4$ һиссәси практик мәшғәләләрә сәрф едилир. Нәзәри вә практик мәшғәләләрин бу чүр гурашдырылмасы курсантлара лазыми нәзәри билији гаврамаға вә практик вәрдишләрә јијәләнмәјә имкан верир.

Тәдрис програмы үзрә мәшғәләләр кечмәклә јанашы һәр кафедрада кафедрадахили тәдрис-елми конфранслар да апарылыр вә бу конфрансларда динләјичиләр мә'рузәләрлә чыхыш едирләр. Онларын мә'рузәләри бир сыра һалларда реферaтив характер дашыјыр, дикәр һалларда бу клиник изаһат вә ајры-ајры хәстәликләрин тәһлилиндән, үчүнчү һалда исә хәстәлик тарихләрини, бу вә ја дикәр хәстәликләри өјрәнмәкдән ибарәт олур.

1950-чи илдән е'тибарән институт һәр дөврәнин ахырында мүнтәзәм олараг динләјичи һәкимләрин елми сессијасыны кечирмәјә башламышдыр. Бу сессијалар институтда хүсуси һазырлыг алмыш һәкимләрин елми ишә чәлб олунмасы ишиндә бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Бундан әла-

вә, сессијада мә'рузә едилмиш бә'зи елми ишләр институтун Әсәрләр мәчмуәсиндә нәшр едилмишдир.

1959-чу илин декабр ајында динләјичи һәкимләрин XXI сессијасы кечирилди вә бурада 20 мә'рузә мүзакирә едилди.

Институтун профессор-мүәллим һеј'әти тәрәфиндән нәзәри вә практик тәбабәтин актуал мәсәләләринә һәср олунмуш 600-дән артыг елми иш апарылмышдыр.

1950-чи илдән башлајараг мүнтәзәм сурәтдә институтун елми сессијасы вә кәнч елми ишчиләрин елми конфрансы кечирилир.

9 ил әрзиндә чәми 17 елми сессија кечирилмишдир ки, бунлардан да 8-и республика рајонларында јерли һәкимләрин фәал иштиракы илә олмушдур. Һабелә 6 нәзәри конфранс кечирилмишдир.

1951-чи илдән институтун елми Әсәрләр мәчмуәсинин 3 чилди нәшр едилмишдир; бу мәчмуәләрдә 94 елми иш дәрч олунмушдур. Һазырда IV чилд чыхмагдадыр ки, бураја 67 елми иш дахил едилмишдир.

Институтун илдән-илә јени тәдрис вәсаитләри, монографијалар, сијаси вә бәдии әдәбијјатла зәнкинләшән елми китабханасы вардыр.

Һазырда китабханада 30 миндән артыг тибби китаб, журнал, дәрслик, һабелә умуми-сијаси вә бәдии әдәбијјат вардыр.

Институтда профессор-мүәллим һеј'әтинин вә динләјичи һәкимләрин мәфкурәви сијаси тәрбијәсинә бөјүк диггәт верилир.

Профессор-мүәллим һеј'әтинин сијаси маарифи ишиндә әсас васитә марксизм-ленинизмә јијәләнмәк үчүн практикада тамамилә өзүнү доғрултмуш башлыча метод олан өз-өзүнә тәһсил јолу илә сијаси билији артырмагдыр.

Диалектик вә тарихи материализм мәсәләләри, партија нәзәријјәси вә тарихи, партија вә Совет дөвләти сијасәти, ССРИ-нин бејнәлхалг вә дахили вәзијјәти һаггында, һабелә әдәбијјат вә инчәсәнәт мәсәләләринә даир мүнтәзәм олараг мүһазирәләр, мә'рузәләр, мәсләһәтләр кечирилир.

1959—1960-чы тәдрис илиндә партија маарифи системиндә марксист-ленинчи фәлсәфә әсасларыны, Совет Иттифагынын бејнәлхалг мүнасибәтләри вә харичи сијасәтини өјрәнмәјә даир нәзәри семинарлар вә марксист-ленинчи фәлсәфәни мүстәгил өјрәнәнләр үчүн груп тәшкил едилмишдир.

Мүасир шәраитдә партија тәблиғатынын вәзифәләри һаггында Сов.ИКП МК-нын 1960-чы ил 9 јанвар тарихли гәрары бизим үчүн олдугча мүһүм әһәмијјәтә маликдир. Бу гәрарда партијанын идеоложи ишинин ајдын вә конкрет програмы верилмишдир, коммунизм гуручулуғу дөврүндә бу ишин кејфијјәти, формасы вә методлары мүәјјәнләшдирилмишдир.

Биз чалышмалыјыг ки, партија тәблиғаты, партија вә һөкумәтин гаршымыза гојдуғу мүасир вәзифәләр сәвијјәсиндә олсун.

Азәрбајчан Коммунист партијасынын вә Азәрбајчанда Совет һакимијјәти гурулмасынын 40-чы илдөнүмүнү гејд едәркән биз, вар гүввәсини институтун педагожи вә елми фәалијјәтинин мөһкәмләнмәсинә вә бачарыглы мүтәхәссис тибб кадрларынын јетишдирилмәси ишинә сәрф едән, бу саһәдә өз күчүнү вә енержисини әсиркәмәјән институтун профессор-мүәллим һеј'әтинин бөјүк коллективинин фәдакар әмәјини гејд етмәјә билмәрик.

Институтун тәшкили вә мөһкәмләнмәси ишиндә әмәкдар елм хадимләри профессорлардан Һ. К. Әлијев, С. И. Вәлихан, З. М. Мәммәдов, М. Ә. Әфәндијев, профессорлардан М. Б. Әбијев, С. Х. Ахундова-Бағыр-

бәјова, А. И. Белубекјан, Ш. М. Һәсәнов, М. М. Һүсејнов, С. М. Гусман, И. М .Исмајылзадә, М. Д. Гажлајев, М. И. Лурје, М. Р. Нәзиров, А. Ј. Тер-Газаров, Ш. С. Халфен, досентләрдән А. Һ. Аллаһвердијев, М. А. Ибраһимов, А. Д. Мустафајев, А. М. Нәсиров, И. И. Шаков, А. Г. Һүсејнов, хүсуси һазырлыг кафедрасынын мүдири В. А. Жуков вә бир чох башгалары фәал иштирак етмишләр.

Институтун коллективи онун ишинин јахшылашмасы үчүн чохлу гүввәт вә енержи сәрф едән М. И. Әлијевин, А. М. Әлизадәнин, С. М. Һачыгасымовун, И. Ј. Киндесин, Ч. И. Ләмбәранскинин, М. М. Мирсәлимовун вә Е. В. Јагубовун хатирәсини һөрмәтлә јад едир.

Институтда кәнч, бачарыглы елми-педагожи кадрлар јетишмишдир. Институт әмәкдашларынын јарысындан чоху өз елми педагожи фәалијјәтләринә елә бурада башламышдыр.

Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләриндә институтун профессор-мүәллим һеј'әти Вәтәнимизин шанлы мүдафиәчиләринин орду сыраларына гајытмасы ишиндә фәал иштирак етмишдир. Институтун бүтүн кафедра мүдирләри вә көркәмли мүтәхәссисләри евакогоспиталларын мәсләһәтчиләри олмушлар.

Институтун профессор-мүәллим һеј'әти иш саатларындан әлавә әһалијә пулсуз мүаличә вә мәсләһәт хидмәти көстәрмәк һаггында Ростов тибб институту алим-һәкимләринин чағырышына һәвәслә чаваб вердиләр.

Зәһмәткешләрә көстәрилән тибб хидмәтинин јахшылашдырылмасы ишинә мүмкүн олан һәр чүр јардым көстәрмәк вә бунунла да һәкимләрин хүсуси практикасыны ләғв етмәк кими бу мүрачиәтдә гејд олунан хејирхаһ арзулар институтун елми шурасы үзвләри вә әмәкдашлары тәрәфиндән гајғыкешлик мүнасибәтилә гаршыланды.

Ростов тибб институтунун вәтәнпәрвәрлик тәшәббүсү илә тамамилә разылашараг шурада чыхыш едәнләр республикамызда зәһмәткешләрә көстәрилән тибб хидмәтинин кејфијјәтини јахшылашдырмаг үчүн институтун бүтүн профессор-мүәллим һеј'әтини фәал иштирак етмәклә бу ишә гошулмаға чағырдылар.

Институтун профессор-мүәллим һеј'әти әһалијә көстәрилән тибб хидмәтини јахшылашдырмаг үчүн дә јерли сәһијјә органларына лазыми көмәк едир.

Совет адамларынын сағламлығы кешијиндә дуран ихтисаслы һәкимләр һазырламаг ишинин кефијјәтини јүксәлтмәк саһәсиндә институтун коллективи гаршысында мәс'ул вәзифәләр дурур.

Нәзәри вә практик мәшғәләләрин кејфијјәтини артырмаға наил олмаг лазымдыр; белә ки, курсу битирдикдән сонра институтун һәр бир динләјичиси нәзәри билијә јијәләнмиш олсун; башлыча мәсәлә исә онларын практик чәһәтдән савадлы вә һазырлыглы мүтәхәссис олмаларыдыр.

Институтда бүтүн коллектив үчүн вачиб мәсәләләрдән бири дә елми ишләрин кејфијјәтини даһа да јүксәлтмәкдән вә әлдә едилмиш нәтичәләри сәһијјә органларынын практик ишинә тәтбиг етмәкдән ибарәтдир.

Сов.ИКП XXI гурултајы вә Сов.ИКП МК-нын пленумларынын тарихи гәрарлары илә руһланан институтун профессор-мүәллим һеј'әти вә бүтүн коллективи совет халгына хидмәт етмәк кими хејирхаһ иш үчүн өз күчүнү, билијини вә енержисини әсиркәмәјәчәк, бунунла да Коммунист партијасы вә Совет һөкумәтинин јүксәк е'тимадыны доғрулдачаглар.